

Innovaatioiden edistäminen patenttien avulla

Vihreä kirja yhteisön patentista ja Euroopan patenttijärjestelmästä

(komission esittämä)

Yhteenveto

Patentit ovat yleensä keskeisiä innovaatioita suojaavia välineitä. Euroopan patenttijärjestelmä on monimutkaistunut; olemassa ovat rinnakkain kansalliset, Euroopan ja yhteisön patenttijärjestelmät (viimeksi mainittu järjestelmä ei ole vielä tullut voimaan).

Kun komissio hyväksyi ensimmäisen toimintasuunnitelman Euroopan innovaatiosta, sen mielestä oli tarpeen laatia mahdollisimman perusteellinen selvitys Euroopassa käytetystä patenttijärjestelmästä, jotta voitaisiin tutkia, vastaako se käyttäjien tarpeita, sekä tarkastella uusien yhteisön toimien tarvetta ja suunnitella näiden uusien toimien mahdollista muotoa ja sisältöä.

Tässä vihreässä kirjassa pyritään saavuttamaan nämä kolme tavoitetta ja tarjoamaan lähtökohdat asianomaisten toimijoiden, yhteisön toimielinten sekä jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten laaja-alaiselle kuulemiselle Euroopan patenttijärjestelmän tarjoamasta innovaatioiden suojasta.

Vihreän kirjan keskeinen osa-alue koskee yhteisön patenttia sekä sitä, miten vuonna 1975 tehtyä Luxemburgin yleissopimusta olisi mahdollisesti muutettava, jotta voitaisiin luoda helppokäyttöinen ja oikeudellisesti luotettava järjestelmä, jonka kustannukset pysyisivät kohtuullisina.

Yhteisön patentin tulevaisuuden tarkasteluun liittyy kuitenkin väistämättä myös muita teknisiä kysymyksiä. Kyse on tiettyjen patenttioikeuteen liittyvien näkökohtien täydentävästä yhdenmukaistamisesta yhteisön tasolla; näitä ovat tietoyhteiskunnan ja elektronisen kaupankäynnin vaikutukset ohjelmistoihin liittyviin innovaatioihin sekä muutoseikat ja patenttiasiamiesten käyttäminen.

Lisäksi eräät Euroopan patenttijärjestön käsittelemät kysymykset vaikuttavat ratkaisevasti Euroopan patenttijärjestelmästä käytyyn yleiseen keskusteluun ja innovaatioiden edistämiseen. Vihreässä kirjassa käsitellään myös eräitä tällaisia kysymyksiä.

| | |
|---|----|
| 1. JOHDANTO | 3 |
| 2. PATENTTIJÄRJESTELMÄ JA YHTENÄISMARKKINAT | 3 |
| 2.1. Alkuperä..... | 4 |
| 2.2. Yhteisön patenttia koskevien uusien yhteisön toimien tarve | 5 |
| 3. YHTEISÖN PATENTTI | 6 |
| 3.1. Yhdenmukaisen patenttisuojan tarve | 6 |
| 3.2. Luxemburgin sopimuksen oletetut heikkoudet..... | 9 |
| 3.3. Kääntämiskustannukset ja mahdolliset ratkaisut..... | 10 |
| 3.4. Oikeudellisen järjestelmään liittyvät ongelmat ja mahdolliset ratkaisut | 12 |
| 3.5. Maksuihin liittyvät kysymykset..... | 15 |
| 3.6. Yhteisön patentin ja eurooppalaisen patentin väliset “sillat” | 16 |
| 3.7. Muita kysymyksiä | 17 |
| 4. YHDENMUKAISTAMISEN LISÄÄMINEN YHTEISÖN TASOLLA..... | 18 |
| 4.1. Tarve lisätä yhdenmukaistamista yhteisön tasolla..... | 18 |
| 4.2. Tietokoneohjelmien ja ohjelmistoon liittyvien keksintöjen patentoitavuus | 18 |
| 4.3. Työsuhdekeksinnöt | 20 |
| 4.4. Muodollisuudet, patenttiasiamieheen turvautuminen ja ammatillisen pätevyyden tunnustaminen..... | 21 |
| 4.5. Lisätoimet patenttijärjestelmän saattamiseksi houkuttelevammaksi | 23 |
| 5. EUROOPPALAINEN PATENTTI..... | 24 |
| 5.1. Euroopan patenttijärjestelmän yleinen rakenne | 24 |
| 5.2. Eurooppalaisen patentin kustannusongelmat..... | 24 |
| 5.2.1 Maksut | 24 |
| 5.2.2 Voimassaolomaksujen jakoperuste | 25 |
| 5.2.3 Käännökset..... | 26 |

1. JOHDANTO

Innovaatiot ovat nykyisin välttämättömiä talouselämän elinvoimaisuuden ja menestyksen kannalta. Tässä suhteessa tilanne Euroopassa vaikuttaa huonommalta kuin tärkeimmissä kilpailijamaissa. Euroopan tieteelliset lähtökohdat ovat erinomaiset, mutta täällä ei onnistuta samalla tavoin kuin monilla muilla alueilla muuntamaan asiantuntemusta uusiksi tuotteiksi ja markkinaosuuksiksi, varsinkaan huipputekniikan alalla¹. Eräitä merkittäviä menestystarinoita, kuten luotijunaa (TGV-juna) tai GSM-matkapuhelinjärjestelmää lukuun ottamatta Eurooppa on jäänyt jälkeen useilla nykYTEknologian, erityisesti tietotekniikan ja viestintätekniologian aloilla. Yhteisössä on pohdittu Euroopan teollisuuden osallistumista tietoyhteiskunnan kehittämiseen ja elektroniseen kaupankäyntiin, ja tätä tilannetta on pyrittävä erityisesti parantamaan².

Innovaatioiden suojaaminen on välttämätöntä. Kokonaistalouden kannalta on olemassa selviä todisteita siitä, että tietotaitoa omaavilla yrityksillä, jotka käyvät kauppaa merkkituotteilla, patentoiduilla tuotteilla tai patentoiduilla menetelmillä, on hyvin kilpailukykyiset mahdollisuudet kasvattaa markkinaosuuksiaan tai säilyttää ne.

Talous maailmanlaajuistuu. Samanaikaisesti tavaratuotannon arvo perustuu yhä enemmän sen osuuteen aineettomista investoinneista. Tutkimuskustannusten osuus bruttokansantuotteesta, teollisuuden tutkimusmenot, tutkimuskustannukset asukasta kohden ja tutkijoiden osuus tyväestöstä ovat Euroopan unionissa alhaisempia kuin Japanissa tai Yhdysvalloissa. Tätä tilannetta ei voida muuttaa yksinomaan uudistamalla Euroopan patenttijärjestelmää, vaan tilanteen korjaamiseksi tutkimusta on suunnattava Euroopassa perusteellisesti uudelleen. Patenttijärjestelmä ei kuitenkaan missään tapauksessa saa jarruttaa Euroopan yritysten kilpailukykyä. Helppokäyttöisyys, oikeusturva ja asianmukainen maatieteellinen kattavuus ovat Euroopan unionissa yhtä lailla tehokkaan innovaatio suojan keskeisiä edellytyksiä.

On syytä panna merkille, että nyt, kun miltei neljäkymmentä vuotta on kulunut Rooman sopimuksen hyväksymisestä, yritysten innovaatioiden patenttisuoja ei ole EU:ssa vielä kukaan yhdenmukainen. Yhtenäisen järjestelmän edut vaikuttavat itsestään selviltä; sen avulla oikeuksia voitaisiin hallinnoida keskitetysti, ja se olisi kilpailijoihin verrattuna avoimempi; vuonna 1975 tehty Luxemburgin yleissopimus, jolla pyrittiin luomaan tällainen järjestelmä, ei kuitenkaan ole tullut voimaan.

Yhteisön olisi pyrittävä ratkaisemaan nykyiset poliittiset ja käytännön ongelmat, jotka estävät yhtenäismarkkinoiden täysipainoisen toteutumisen. Euroopan yritysten parantunut kansainvälinen kilpailukyky, talouden maailmanlaajuistuminen - jonka vuoksi yhtenäismarkkinoiden toteutuminen on olennaisen tärkeää - sekä unionin sitoumus tiivistää suhteita Keski- ja Itä-Eurooppaan, aiheuttavat nykyisin yhteisölle useita haasteita, kuten tarpeen luoda lisää työpaikkoja.

2. PATENTTIJÄRJESTELMÄ JA YHTENÄISMARKKINAT

1 Vihreä kirja innovaatiosta, (KOM(95)688, lopullinen), 20. joulukuuta 1995

2 Komission tiedonanto elektronista kaupankäyntiä koskevasta Euroopan aloitteesta, 16. huhtikuuta 1997

2.1. Alkuperä

Patenttisuoja voidaan Euroopan unionissa hankkia kahden järjestelmän avulla, joista kumpikaan ei perustu yhteisön oikeuteen; kansallisten patenttijärjestelmien ja Euroopan patenttijärjestelmän.

Ensimmäisenä otettiin käyttöön kansalliset patentit. Tässä yhteydessä on korostettava, että Euroopan yhteisön jäsenvaltioiden kansalliset patenttijärjestelmät ovat käytännössä yhdenmukaistuneet, koska kaikki jäsenvaltiot ovat asteittain liittyneet eurooppalaista patenttia koskevaan Münchenin yleissopimukseen³.

Euroopan patenttijärjestelmä perustuu kahteen kansainväliseen sopimukseen, nimittäin vuonna 1973 tehtyyn eurooppalaista patenttia koskevaan Münchenin yleissopimukseen sekä vuonna 1975 tehtyyn yhteisön patenttia koskevaan Luxemburgin yleissopimukseen (Luxemburgin yleissopimus); viimeksi mainittu on tähän saakka ollut kiinteä osa vuonna 1989 hyväksyttyä yhteisön patenteja koskevaa sopimusta (yhteisön patenttisopimus, 1989)⁴. Vuonna 1975 jäsenvaltioiden tarkoituksena oli, että näiden kahden yleissopimuksen voimaantulojen välinen aika olisi mahdollisimman lyhyt.

Münchenin yleissopimus ei takaa yhtenäistä patenttisuojaa, mutta sen ansiosta hakijan on mahdollista suojata keksintönsä haluamissaan sopimusvaltioissa. Järjestelmän etuna on sen suuri joustavuus, mutta sen monimutkaisuudesta ja kustannuksista aiheutuu joitakin haittoja. Järjestelmässä ei myöskään ole nimetty Euroopan tasolla toimivaltaista tuomioistuinta, joka voisi ratkaista patenteihin liittyviä riita-asioita, ja tämän vuoksi on mahdollista, että jäsenvaltioiden tuomioistuinten päätökset ovat keskenään ristiriitaisia.

Luxemburgin yleissopimukseen perustuvan yhteisön patentin tavoitteena on koota eurooppalaisen patentin mukaiset erilaiset patenttisuojat yhdeksi, yhtenäiseksi ja itsenäiseksi suojaksi, joka koskisi kaikkia yhteisön kahtatoista jäsenvaltiota ja jota sääntelisivät yksinomaan vuoden 1989 yhteisön patenttisopimuksen määräykset. Tämä sopimus ei ole vielä tullaan voimaan, koska sen ratifiointi on viivästynyt sen allekirjoittaneissa kahdessatoista jäsenvaltioissa.

Münchenin yleissopimuksen ja yhteisön patenttisopimuksen tavoitteet ovat erilaisia, mutta täydentävät toisiaan. Münchenin yleissopimuksessa pyrittiin tehostamaan patenttien myöntämistä luomalla keskitetty menettely, jota hallinnoi Münchenissä toimiva Euroopan patenttiovasto. Yleissopimukseen voivat liittyä kaikki Euroopan valtiot, eräät tosin ainoastaan Euroopan patenttijärjestön hallintoneuvoston päätöksellä⁵. Yhteisön patenttisopimuksen

3 Nykyisin kaikki Euroopan yhteisön jäsenvaltiot ovat liittyneet eurooppalaista patenttia koskevaan Münchenin yleissopimukseen. Sopimuksen osapuolina on lisäksi kolme yhteisön ulkopuolista maata (Sveitsi, Liechtenstein ja Monacon ruhtinaskunta)

4 Yhteisön patenteja koskeva sopimus (Agreement Relating to Community Patents), tehty Luxemburgissa 15 päivänä joulukuuta 1989, EYVL N:o L 401, 30.12.89, s. 1, jäljempänä "yhteisön patenttisopimus"

5 Münchenin yleissopimuksen 166 artikla

tavoitteena on saavuttaa yhtenäismarkkinoiden päämäärät, erityisesti yhdenmukaisten kilpailuolosuhteiden ja tuotteiden vapaan liikkuvuuden osalta.

2.2. Yhteisön patenttia koskevien uusien yhteisön toimien tarve

Aluksi on syytä miettiä, olisivatko asianomaiset toimijat valmiit hyödyntämään Luxemburgin yleissopimuksen mukaista yhteisön patenttia ja miten paljon, jos kaikki 12 jäsenvaltiota ratifioisivat sopimuksen ja jos se siten lopulta tulisi voimaan. On myös pohdittava sitä, onko teollisuus jollain tavalla "kallistunut" uuden järjestelmän kannalle vai vastaavatko eurooppalainen patentti ja kansalliset patentit riittävän hyvin sen tarpeita. Tämän jälkimmäisen oletuksen mukaan yhteisön patentin hyödyntäminen olisi hyvin rajallista, jopa marginaalista.

Kun yhteisön yhdeksän jäsenvaltiota laativat vuonna 1975 Luxemburgin yleissopimuksen ensimmäisen version, ne halusivat, että eurooppalaisella patentilla olisi yhdenmukainen ja itsenäinen vaikutus niiden kaikkien alueilla⁶. Luxemburgin yleissopimus viimeisteltiin lopulliseen muotoonsa vuonna 1989. Yhteisön patenttisopimus allekirjoitettiin Luxemburgissa 15 päivänä joulukuuta 1989; sopimus koskee 12 jäsenvaltion yhteisöä, mutta siihen ei sisälly mainintaa siitä, miten sopimusta on sovellettava vuoden 1995 laajentumiseen, jolloin Itävalta, Ruotsi ja Suomi liittyivät yhteisöön; vuoden 1989 patenttisopimus ei koske välittömästi näitä valtioita, vaikka niillä on oikeudellinen velvollisuus liittyä sopimukseen. Patenttisopimuksen mukaan sopimusvaltioiden ja sopimukseen myöhemmin liittyvien valtioiden on tehtävä keskenään erityissopimus, jossa määritetään patenttisopimuksen soveltamisen sellaiset yksityiskohtaiset säännöt, joita kyseisten valtioiden liittyminen edellyttää⁷. Tämä puolestaan edellyttää sopimusneuvotteluja, sopimuksen allekirjoittamista ja sen ratifioimista kaikissa jäsenvaltioissa, mikä on väistämättä vaivalloinen ja monimutkainen hanke. Vaivalloisuus ja monimutkaisuus kasvavat yhä uusien jäsenvaltioiden liittyessä Euroopan unioniin.

On syytä panna merkille, että Euroopan patenttijärjestelmä perustuu kansainvälisiin yleissopimuksiin. Tämä johtuu siitä, että sopimuksia koskevat aloitteet tehtiin aikana, jolloin yhteisöllä ei ollut toimivaltaa tällä alueella. Tämä aikakausi on nyt jäänyt taakse, ja Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on vahvistanut useaan otteeseen yhteisön toimivallan patenteihin liittyvissä asioissa silloin, kun se edistää perustamissopimuksen tietyn tavoitteen toteutumista (tavaroiden vapaa liikkuvuus tai yhdenmukaisten kilpailuolosuhteiden luominen)⁸. On kuitenkin korostettava, että uusi, säädökseen perustuva yhteisön patenttisuoja edellyttää Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 235 artiklan nojalla jäsenvaltioiden yksimielisyyttä, minkä vuoksi jäsenvaltioiden on päästävä sovintoon kaikista avoimista kysymyksistä.

6 Yhtenäismarkkinoita koskevaan eurooppalaiseen patenttiin liittyvän sopimuksen (Convention for the European Patent for the Common Market) johdanto-osa (yhteisön patenttia koskeva yleissopimus), EYVL N:o L 17, 26.1.1976, s. 1

7 Yhteisön patenttisopimuksen 7 artiklan 4 kohta

8 Asia N:o C-350/92, Espanjan kuningaskunta v. neuvosto, Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 13.7.1995, (Kok. 1995, 27 kohta), ja 15 päivänä marraskuuta 1994 annetun EY:n tuomioistuimen lausunnon N:o 1/94 59 kohta (komission lausuntopyyntö siitä, onko yhteisöllä yksinomainen toimivalta tehdä GATT-sopimuksia), REC.1994.1.p.5267.

Yhteisön säädöksen etuna olisi toisaalta varmuus voimaantuloajankohdasta, joka määritettäisiin lopullisesti itse säädöstekstissä (yleissopimuksen voimaantulo on puolestaan epävarmaa ja riippuu siitä, miten nopeasti sopimusvaltiot ratifioivat sen), ja toisaalta se, että yhteisön tuleva laajentuminen ei vaikeuttaisi tilannetta, koska säädös tulisi ilman eri toimenpiteitä osaksi yhteisön lainsäädäntöä, sitä ei tarvitsisi muuttaa eikä siitä tarvitsisi neuvotella uudelleen. Luxemburgin yleissopimuksen muuttaminen perustamissopimuksen 235 artiklan mukaiseksi oikeudelliseksi välineeksi on näin ollen keskeinen kysymys.

Kun yhteisön tasolla aloitettiin strategiset keskustelut innovaatiosta, sen suojaamisesta ja työllisyysvaikutuksista, komission mielestä oli tarpeen nostaa esiin yhteisön patenttia ja Euroopan patenttijärjestelmää koskeva tilanne⁹. Tämä on vihreän kirjan tavoite. Ensiksi käsitellään Euroopan patenttijärjestelmän yhteisön ulottuvuuden puuttumisesta ja sen voimaantulon esteistä aiheutuvia heikkouksia, ja tämän jälkeen tarkastellaan asiaan liittyviä teknisiä, oikeudellisia ja poliittisia kysymyksiä, kuten patenttioikeuden täydentävää yhdenmukaistamista yhteisön tasolla.

Vihreällä kirjalla on kolme tavoitetta:

- | |
|---|
| <ul style="list-style-type: none">- <i>selvittää mahdollisimman täydellisesti, miten Euroopan yhteisön patenttijärjestelmä suojaa innovaatioita;</i>- <i>tarkastella uusien yhteisön toimien tarvetta ja/tai nykyisten järjestelmien parantamista;</i>- <i>tutkia näiden uusien toimien mahdollista muotoa ja sisältöä.</i> |
|---|

Komissio pyytää kaikkia asianosaisia tahoja osallistumaan tätä aihetta koskevaan laaja-alaiseen kuulemiseen ja vastaamaan tässä vihreässä kirjassa esitettäviin kysymyksiin.

3. YHTEISÖN PATENTTI

3.1. Yhdenmukaisen patenttisuojan tarve

Münchenin yleissopimus paransi huomattavasti ennen sen voimaantuloa vallinnutta tilannetta, erityisesti koska siinä otettiin käyttöön yhdenmukaiseen patenttioikeuteen ja yhteiseen menettelykieleen perustuva keskitetty myöntämismenettely, joka alensi patenttisuojan kustannuksia silloin kun suojaa haettiin useammassa jäsenvaltiossa, takasi korkeatasoisen patenttisuojan, ja yhdenmukaisti käytännössä patentointimahdollisuuksia ja suojan tasoa koskevia kansallisia säädöksiä.

Järjestelmää ei kuitenkaan täydennetty yhdenmukaisella yhteisön patentilla, mikä myös asettaa sille rajoituksia:

- myönnetty eurooppalainen patentti aiheuttaa kansallisella tasolla huomattavia kustannuksia ja vaikeuttaa patenttioikeuksien hallinnointia; tämä johtuu siitä, että

⁹ Ensimmäinen toimintasuunnitelma Euroopan innovaatiosta, 20 päivänä marraskuuta 1996 julkaistu komission asiakirja; KOM(96)589, lopullinen

patenttikirja on toimitettava kokonaan käännettynä jokaisen patentissa nimetyn valtion kansalliselle patenttivirastolle ja että vuosimaksut on maksettava kansallisella tasolla;

- patenttiloukkausten ja mitätöinnin valvonta on monimutkaista, koska riita-asiat on vietävä kansallisiin tuomioistuimiin kussakin eurooppalaisessa patentissa nimetyssä valtiossa;
- yhtenäistä oikeusjärjestelmää ei ole, ja siten kansallisten tuomioistuinten erilaiset tulkinnat eurooppalaiseen patenttiin liittyvistä oikeuksista saattavat vähentää sen arvoa;
- eurooppalaisen patentin kansalliset voimassaolomaksut aiheuttavat suuria kustannuksia patentinhaltijalle, varsinkin sen vuoksi, että maksujen tuotto käytetään ainoastaan osittain (nykyisin 50 prosenttia) Euroopan patenttiviraston hallinnoiman myöntämismenettelyn kustannusten maksamiseen;
- jokaisesta nimetystä valtiosta aiheutuvien lisäkustannusten vuoksi yritykset nimeävät valtiot valikoivasti, ja tämän menettelyn seuraukset ovat ristiriidassa yhtenäismarkkinoiden tavoitteiden kanssa. Jos patenttisuojan kysyntä keskittyy suuriin jäsenvaltioihin, teknologian siirto pienimpiin jäsenvaltioihin ja siten niiden kiinnostavuus investointikohteena heikkenee; patenttisuojan rajoittaminen koskemaan ainoastaan yhtä sisämarkkinoiden osaa myös vähentää sen kaupallista arvoa.

Yhteisön patentti perustuisi olennaisilta osiltaan siihen, että myönnettäisiin ominaisuuksiltaan yhdenmukaisia patenteja, joilla olisi samanlaiset vaikutukset koko yhteisössä ja joita ei saisi myöntää, siirtää, laajentaa tai mitätöidä kuin koko yhteisön alueella¹⁰. Mitä enemmän yhteisöön kuuluu jäsenvaltioita, sitä laajempi on suojan maantieteellinen kattavuus.

Vaikka toiveena oli, että yhteisön patenttisopimus ratifioitaisiin kohtuullisen ajan kuluessa siitä, kun se allekirjoitettiin Luxemburgissa vuonna 1989, näin ei ole vielä tapahtunut, vaikka allekirjoittamisesta on kulunut yli seitsemän vuotta¹¹; näin ollen voidaan kysyä, täyttääkö sopimus enää nykyisessä muodossaan ne tavoitteet, joita sille tuolloin asetettiin.

Tietyt akateemiset tahot kannattavat teollisuutta innokkaammin nykyistä, niiden mielestä johdonmukaista tilannetta; tuotemerkkien yhteydessä noudatettua ja yhteisön asetukseen perustuvaa yhdenmukaisen suojan määrittämismenettelyä, jota on ehdotettu sovellettavaksi myös piirustuksiin ja malleihin, olisi käytettävä myös patenttien yhteydessä. Tämä väite ei yksinään kuitenkaan riitä tällaisen lähestymistavan perusteeksi. Yhdenmukaiseen järjestelmään liittyy kaikesta huolimatta selviä etuja:

- patenttioikeuksien hallinnointi helpottuisi huomattavasti, koska kansallisen menettelyn vaihe poistuisi, ja samalla kustannukset alenisivat (hakija ei esimerkiksi joutuisi

10 Yhteisön patenttia koskevan yleissopimuksen (jäljempänä Luxemburgin yleissopimus) 2 artiklan 2 kohta

11 Nykyisin ainoastaan seitsemän jäsenvaltiota on ratifioinut yhteisön patenttisopimuksen: Ranska, Saksa, Kreikka, Tanska, Luxemburg, Yhdistynyt kuningaskunta ja Alankomaat. (Lähde: neuvoston muistio, joka on laadittu 22 päivänä marraskuuta 1996)

maksamaan kansallisia hakemusmaksuja, ammattimaisten edustajien käyttö olisi edullisempaa ja niin edelleen);

- järjestelmän avulla voitaisiin välttyä päällekkäisiltä patenttiloukkauksenteilta eri jäsenvaltioissa, koska hakija voisi panna patenttiloukkaukseen liittyvät riita-asiat vireille syytetyn kotipaikan tuomioistuimessa¹²;
- oikeusturva tehostuisi, kun perustettaisiin keskitetty ja toimivaltainen tuomioistuin, jolla olisi oikeus tulkita yhteisön patenttia ja ratkaista sen voimassaoloon liittyviä ongelmia.

Tässä vihreässä kirjassa pyydetään mahdollisia käyttäjiä selostamaan yhdenmukaisen patenttisuojan etuja ja haittoja, ottaen huomioon sen keskeiset piirteet: erittäin laaja maantieteellinen kattavuus, välttämättömät kustannukset, oikeuksien valvominen yhteisön tasolla jne.

Tämän jälkeen on tarkasteltava kahta kysymystä:

- käyttäjien haluaman yhtenäisen patenttisuojan todellista tarvetta;
- ovatko tällaisen yhdenmukaisen järjestelmän myönteiset tavoitteet saavutettavissa nykyisen Luxemburgin yleissopimuksen avulla tai muuttamalla sitä.

Kysymyksiä

- Mitkä ovat mielestänne yhteisön laajuisen patenttisuojan yleiset edut ja haitat ottaen huomioon seuraavat seikat:
 - kustannukset
 - maantieteellinen laajuus
 - kilpailuolosuhteiden vääristyminen
 - tavaroiden vapaa liikkuvuus
 - oikeusturva
 - patenttiloukkausten valvominen
 - kääntämisvelvoitteet?
- Millaiset kustannuksiin ja oikeudelliseen rakenteeseen liittyvät näkökohdat ovat mielestänne tällaisen järjestelmän tehokkaan toiminnan olennaisia edellytyksiä?
- Jos parhaillaan toteutettavat ratifiointimenettelyt saadaan lopulta päätökseen ja yhteisön patentti tulee voimaan, olisitteko halukas hyödyntämään tätä patenttia Luxemburgin yleissopimuksen mukaisessa muodossa?
- Luxemburgin yleissopimuksen muuttaminen edellyttäisi sopimusvaltioiden yksimielistä päätöstä joko sopimuksen sisällön muuttamiseksi tai EY:n perustamissopimuksen 235 artiklan mukaiseen asetukseen turvautumiseksi. Onko tällainen muutos mielestänne tarpeellinen vai vastaako eurooppalaisen patentin ja kansallisten patenttijärjestelmien yhdistelmä riittävän hyvin teollisuuden tarpeita?

12 Yhteisön patenttien loukkaamiseen ja voimassaoloon liittyvistä riita-asioista annetun asetuksen pöytäkirjan (jäljempänä riita-asioita koskeva pöytäkirja) 14 artiklan 1 kohta

3.2. Luxemburgin sopimuksen oletetut heikkoudet

Yhteisön patentilla pyritään poistamaan kaikki 3.1 kohdassa mainitut Münchenin yleissopimukseen perustuvan järjestelmän yhtenäismarkkinoita koskevat haitat ja heikkoudet. Komissiolla olevien tietojen mukaan vuonna 1989 tehdyn yhteisön patenttisopimuksen mukaiseen yhteisön patenttiin liittyy kuitenkin kaksi keskeistä ongelmaa, jotka vähentävät sen hyödyllisyyttä ja kiinnostavuutta käytännössä.

Ensimmäisen ongelman muodostavat erittäin korkeat kääntämiskustannukset, jotka johtuvat siitä, että koko yhteisön patenttikirja on käännettävä yhteisön kaikille virallisille kielille¹³. Viidentoista jäsenvaltion yhteisössä myönnetty patentti on käännettävä kymmenelle kielelle. Keskimääräiset kustannukset yhden sivun kääntämisestä ovat 128 Saksan markkaa¹⁴, ja patenttikirja on keskimäärin 20 sivun pituinen; siten käännöksen kokonaiskustannukset ovat noin 25 000 DM Saksan markkaa; tämä on hyvin suuri summa, jota erityisesti pk-yritysten on vaikea maksaa. Näitä kustannuksia on kuitenkin verrattava merkittäviin etuihin, joita yhdenmukaiseen yhteisön patenttiin liittyy; sen ansiosta on mahdollista saada yhtenäinen patenttisuojia yli 340 miljoonan asukkaan markkinoilla¹⁵.

Toinen Luxemburgin yleissopimukseen liittyvä ongelma on nykyinen oikeudellinen järjestelmä. Yleissopimuksen mukaan yhteisön patentti voidaan mitätöidä kahdella tavalla.

Ensinnäkin patentin mitätöimistä voidaan pyytää suoraan Euroopan patenttivorastolta. Jos sopimuksen mukaiset mitätöimisedellytykset mitätöimisestä vastaavan osaston mielestä täyttyvät, patentti mitätöidään koko yhteisön alueella¹⁶.

Patentti voidaan kuitenkin mitätöidä toisellakin tavalla: patenttiloukkausta koskevaa riita-asiaa käsittelevässä kansallisessa tuomioistuimessa voidaan panna vireille mitätöimistä koskeva vastakanne. Jos tuomioistuimen mielestä sopimuksen mukaiset mitätöimisperusteet ovat ristiriidassa yhteisön patentin voimassaolon kanssa, se voi päättää patentin mitätöimisestä¹⁷. Tällöin ensimmäisen asteen kansallisen tuomioistuimen tekemällä, yhteisön patentin mitätöimistä koskevalla lainvoimaisella päätöksellä on yhdenmukainen vaikutus kaikissa sopimusvaltioissa. Vaikka päätökseen voidaan hakea muutosta yhteiseltä muutoksenhakutuomioistuimelta¹⁸, eräiden tahojen mielestä se, että yleissopimuksessa

13 Luxemburgin yleissopimuksen 30 artiklan 1 ja 2 kohta

14 Arviot ovat peräisin Münchenissa toimivan Euroopan patenttivoraston laatimista asiakirjoista; virasto käyttää viitevaluuttana Saksan markkaa

15 12 jäsenvaltion yhteisössä

16 Luxemburgin yleissopimuksen 55 - 58 artiklat

17 Riita-asioita koskevan pöytäkirjan 15 artiklan 2, 19 ja 1 kohta

18 Riita-asioita koskevan pöytäkirjan 21 ja 22 artikla

annetaan yhdelle kansalliselle tuomioistuimelle mahdollisuus mitätöidä yhteisön patenti koko yhteisön alueella, voi heikentää oikeusturvaa. Joidenkin yhteisön patentin mahdollisten käyttäjien mielestä mahdollisuus, että yksi kansallinen tuomioistuin voisi päätöksellään mitätöidä koko laajalla ja taloudellisesti merkittävällä yhteisön alueella voimassaolevan patentin, muodostaa liian suuren riskin.

Tähän merkittävään uhkaan liittyy vielä toinenkin ongelma. Kun yhteisön patentin voimassaolo kiistetään heti patenttiloukkauskasian vireillepanon jälkeen kansalliselle tuomioistuimelle jätetyllä vastakanteella, niiden muiden kansallisten tuomioistuinten, joissa loukkauskasiasia on pantu vireille, olisi poikkeuksetta lykättävä päätöksen antamista¹⁹. Tätä määräystä on moitittu, koska jos otetaan huomioon, että asian käsittely - usein kolmessa tuomioistuinasteessa - kestää kauan, yhteisön patentin oikeudellisen suojan täytäntöönpano voi estyä.

Kysymyksiä

- Oletteko sitä mieltä, että nykyisen yhteisön patenttijärjestelmän (Luxemburgin yleissopimus) suurimmat heikkoudet ovat korkeat kääntämiskustannukset, jotka johtuvat velvollisuudesta käännättää patenttikirja kaikille yhteisön virallisille kielille, sekä oikeudelliseen järjestelmään perustuva oikeudellinen epävarmuus? Onko järjestelmässä mielestänne muita haittoja?

3.3. Kääntämiskustannukset ja mahdolliset ratkaisut

Jos lähtökohtana on, että yhteisön patenttikirjan kääntämisestä kaikille yhteisön virallisille kielille aiheutuvat kustannukset ovat yhteisön patentin menestymisen merkittävä este, tämä ongelma olisi pyrittävä ratkaisemaan. Heti aluksi on kuitenkin pantava merkille, että kyse on arkaluontoisesta ja vaikeasta asiasta.

Ensimmäinen mahdollinen ratkaisu sisältyy vuonna 1975 laadittuun Luxemburgin yleissopimuksen alkuperäiseen versioon. Sen mukaan käännättämisvelvoite koski ainoastaan patenttivaatimuksia (33 artikla). Tätä rajoitettua käännättämisvelvollisuutta voitiin kuitenkin vahvistaa 88 artiklan mukaisella varauksella, jossa jäsenvaltiot voivat vaatia, että patenttikirja käännetään yhdelle kyseisen valtion virallisista kielistä ennen kuin hakija voi hyödyntää patenttioikeuksiaan. Lisäksi vuoden 1975 Luxemburgin yleissopimuksen mukaisen järjestelmän nojalla ainoastaan patenttivaatimukset oli käännättettävä patentin myöntämisen yhteydessä tai heti sen jälkeen. Kaikilla sopimusvaltioilla oli lisäksi mahdollisuus vaatia patenttikirjan kääntämistä, jolloin patentin hakija saattoi vapaasti päättää käännösten toimittamisen ajankohdasta sen mukaan, koska hän suojaa tarvitsi.

Tämän ratkaisun ansiosta patentinhaltija voisi itse päättää suojatarpeen kiireellisyydestä, ja patenttikirjan käännättäminen tulisi joustavammaksi. Tapaukset eroteltiin toisistaan sen mukaan, käännättikö patentinhaltija patenttikirjan kolmen kuukauden kuluessa patentin myöntämisestä koskevan ilmoituksen julkaisemisesta, yli kolmen kuukauden mutta alle kolmen

19 Riita-asioita koskevan pöytäkirjan 34 artikla

vuoden kuluessa tästä ajankohdasta vai yli kolmen vuoden kuluttua. Ensimmäisessä tapauksessa haltija voi hyödyntää patenttioikeuksia heti käännöksen toimittamisen jälkeen. Toisessa tapauksessa hän voi hyödyntää patenttioikeuksia välittömästi, mutta ennen käännöksen toimittamista hän voi vaatia ainoastaan kohtuullista hyvitystä keksinnön luvattomasta käytöstä. Viimeksi mainitussa tapauksessa kaikki keksintöä hyödyntäneet tahot tai sellaiset osapuolet, jotka ovat tehneet sen hyödyntämiseen liittyviä tehokkaita ja todellisia valmisteluja ennen käännöksen toimittamista, voivat jatkaa keksinnön hyödyntämistä kohtuullisin ehdoin.

Toisesta ratkaisumahdollisuudesta keskusteltiin sopimuksen tarkistamista käsittelevässä konferenssissa vuonna 1989 ja sitä kannatti ilmeisesti melko suuri osa sopimusvaltioista. Tämän ehdotuksen mukaan vaatimus koko patenttikirjan kääntämisestä säilytetään. Vaikka käännökset joillekin kielille puuttuisivatkin, haltija ei menettäisi yhteisön patenttia, mutta patenttisuojalla ei olisi vaikutusta jäsenvaltioissa, joiden kielille patenttikirjaa ei olisi käännetty. Tämä ratkaisu merkitsisi poikkeusta yhdenmukaiseen yhteisön patenttisuojaan, ja muistuttaisi tältä osin eurooppalaista patenttia.

Kolmas mahdollisuus vähentää kääntämiskustannuksia olisi soveltaa “yleisratkaisua”, jota Euroopan patenttinvirasto on kehitellyt eurooppalaista patenttia varten²⁰. Tämä ratkaisu koostuu kolmesta keskeisestä osasta:

- parannellun tiivistelmän julkaiseminen menettelykielellä patenttihakemuksen julkaisuhetkellä tai mahdollisimman pian sen jälkeen, ja myöhemmin tiivistelmän käännättäminen kaikille virallisille kielille;
- pelkkien patenttivaatimusten käännättäminen patentin myöntämisaikana;
- koko patenttikirjan käännättäminen ennen kuin haltija voi hyödyntää patenttioikeuksia.

Yleisratkaisun tarkoitus on tehostaa patenttiin sisältyvien tietojen saamista ja poistaa nykyisen järjestelmän merkittävät haitat ja vähentää siten hakijoiden taloudellisia rasitteita.

Euroopan patenttinviraston ehdotusten perusteella voidaan arvioida, että jos yhteisön patentin yhteydessä laadittaisiin yleisratkaisun mukainen paranneltu tiivistelmä, jonka kustannukset itsessään olisivat keskimäärin 100 Saksan markkaa ja jonka käännättäminen kymmenelle kielelle maksaisi joka kielen osalta 120 Saksan markkaa, uuden tiivistelmän kääntämiskustannukset olisivat yhteensä 1 300 Saksan markkaa. Keskimäärin 3,5 sivun pituisten patenttivaatimusten kääntämiskustannukset kieltä kohden olisivat keskimäärin 500 markkaa, jolloin kääntämiskustannukset olisivat yhteensä noin 5 000 Saksan markkaa.

Näin ollen yhden patenttihakemuksen käännättäminen maksaisi yhteensä noin 6 300 Saksan markkaa; jokaisen hakemuksen yhteydessä säästö olisi siten keskimäärin 18 700 markkaa verrattuna siihen, että koko patenttikirja käännettäisiin kaikille yhteisön kielille.

20 Euroopan patenttinviraston hallintoneuvoston asiakirja n:o CA/46/96, laadittu 19 päivänä marraskuuta 1996

Käännättämisen yhteydessä voidaan tarkastella myös muita ratkaisumalleja.

- Ensimmäinen vaihtoehto on se, ettei patenttikirjaa käännetä lainkaan tai että ainoastaan patenttivaatimukset on käännettävä.
- Toiseksi on mahdollista perustaa “kysyntään perustuva” kääntämisyjärjestelmä, jolloin patenttia ei tarvitse käännettä, ellei kolmannes jäsenvaltioista sitä vaadi. Hankkeen rahoittamiseksi olisi joko perustettava rahasto, josta maksettaisiin vaadituista käännöksistä aiheutuvat kustannukset, ja siten rahastoa varten olisi perittävä maksu jokaisesta patenttihakemuksesta; toinen vaihtoehto olisi varata määrärahoja mahdollisten kustannusten maksamiseksi.
- Lopuksi on esitetty, että patenttikirjaan olisi liitettävä yhteenvetoseoste, jossa esitettäisiin keksinnön ymmärtämisen ja patenttivaatimusten tulkinnan kannalta olennaiset tiedot; tämä seloste käännettäisiin ja sitä täydennettäisiin liitteenä olevalla perusteellisemmalla selosteella, jota yleensä ei tarvitsisi kääntää. Tätä ajatusta on kehitetty eteenpäin ehdottamalla tiivistetyn selosteen laatimista. Kyse on siitä, että selostetta ryhdyttäisiin tiivistämään hakijan aloitteesta, mutta yhteistyössä patentin tarkastajan kanssa hakemuksen perusteelliseksi tutkimiseksi.

Sovellettiinpa tähän menettelyyn mitä suunnitelmaa tahansa, mahdollisimman tehokkaan menettelyn varmistaminen edellyttää selvästi sitä, että käännösten toimittamista ei hajauteta kansallisiin patenttitoimistoihin vaan että ne keskitetään Euroopan patenttinvirastoon. Tällaiseen tulokseen on päädytty myös Luxemburgin yleissopimuksessa.

Kysymyksiä

- Pitäisikö kääntämiskustannuksia mielestänne vähentää soveltamalla vuoden 1975 Luxemburgin yleissopimuksen 33 ja 38 artiklaa vai Euroopan patenttinviraston kehittämää “yleisratkaisua”?
- Jos kumpaakaan näistä mahdollisuuksista ei voida toteuttaa, olisiko aiheellista kehitellä sellaista ratkaisua, jossa ei noudateta yhdenmukaisen yhteisön patentin periaatetta; näin ollen yhteisön patentti ei olisi voimassa niissä valtioissa, joiden kielille patenttia ei ole käännetty?
- Ovatko muut kääntämiskustannusten vähentämisen nykyiset vaihtoehdot mielestänne kiinnostavia ja hyödyllisiä (käännättäminen vaadittaessa, tiivistetty seloste jne.)?
- Onko yhteisön patenttikirjan käännösten toimittaminen keskitetysti Euroopan patenttinvirastoon Luxemburgin yleissopimuksen mukaisesti kääntämismenettelyn tärkeä osa-alue?

3.4. Oikeudelliseen järjestelmään liittyvät ongelmat ja mahdolliset ratkaisut

Luxemburgin yleissopimuksen mukaiseen oikeudelliseen järjestelmään liittyvää ongelmaa on kuvattu edellä 3.2 kohdassa. Haittojen poistamiseksi olisi pyrittävä tarkistamaan tätä

menettelyä laatimalla yhteisön aloite, jonka avulla yhteisön patentti voitaisiin paremmin sisällyttää perustamissopimuksen mukaiseen oikeudelliseen järjestelmään²¹.

Ensimmäisen ratkaisuvaihtoehdon mukaan jäsenvaltioiden kansalliset tuomioistuimet voisivat ratkaista patenttiloukkausta ja patentin loukkaamattomuuden toteamista koskevat asiat sekä sellaiset riita-asiat, jotka liittyvät keksinnön hyödyntämiseen ennen patentin myöntämistä koskevan ilmoituksen julkaisemista. Yhteisön patentin mitätöiminen voitaisiin sitä vastoin panna vireille ainoastaan Euroopan patenttiovirastoon perustettavassa uudessa mitätöimisosastossa. Toisin sanoen, toisin kuin nykyisen sopimuksen mukaan²², kansalliset tuomioistuimet eivät voisi käsitellä yhteisön patentin mitätöimistä koskevia vastakanteita.

Jos mitätöintiä koskeva vastakanne pannaan vireille kansallisessa tuomioistuimessa vakavan patenttiloukkauksen vuoksi, kyseisen tuomioistuimen olisi lykättävä päätöksen antamista siihen saakka, että Euroopan patenttioviraston toimivaltainen osasto on tehnyt patentin voimassaoloa koskevan päätöksen. Toisin sanoen kansalliset tuomioistuimet eivät enää voisi päättää yhteisön patentin voimassaoloa ja mitätöintiä koskevista kysymyksistä, vaan riidat ratkaistaisiin ainoastaan yhteisön tason elimissä. Jotta voitaisiin välttää oletettujen patenttiloukkaajien samanaikaiset vastakanteet, olisi epäilemättä pyrittävä rajoittamaan päätöksen lykkäämisvelvoite sellaisiin tapauksiin, joissa loukkauskannetta käsittelevän tuomarin mielestä on olemassa riittävät yhteisön patentin voimassaoloon vaikuttavat perusteet.

Kahden erilaisen menettelyn lisäksi voimassaoloon ja mitätöintiin liittyvät kysymykset voitaisiin ratkaista yksinomaan Euroopan patenttioviraston alaisessa elimessä, ja päätöksestä voitaisiin valittaa Euroopan yhteisöjen ensimmäisen asteen tuomioistuimeen. Yhteisön patentti voitaisiin myös mitätöidä kahdella eri tavalla:

- mitätöimiskanne jätettäisiin suoraan Euroopan patenttiovirastolle²³,
- kanne pantaisiin vireille kansallisessa tuomioistuimessa, jonka olisi lykättävä päätöksentekoa siihen saakka, että mitätöimisosasto tekee oman päätöksensä. Kansallisen tuomioistuimen on lisäksi otettava mitätöimisosaston päätös huomioon patenttiloukkausta koskevassa kiistassa.

Mitätöimiskanteen jättämisen edellytysten, mitätöimiseen johtavien syiden, kanteen tutkimisen, patentin mitätöinnin tai voimassaolon sekä heti mitätöimisoikeudenkäynnin jälkeen julkaistavan uuden patenttikirjan osalta voitaisiin Luxemburgin yleissopimuksen 55 - 59 artiklan nykyinen sanamuoto säilyttää entisellään.

Jotta voitaisiin varmistaa muutoksenhakumahdollisuus yhteisön patenttien voimassaoloa koskevista päätöksistä, mitätöintiosaston päätöksistä voitaisiin valittaa Euroopan yhteisöjen ensimmäisen asteen tuomioistuimeen. Tämä muutoksenhaku voisi perustua puutteelliseen

21 Tällä pyritään lähinnä välttämään riita-asioita koskevan pöytäkirjan 20 artiklassa mainittuja seuraamuksia

22 Riita-asioita koskeva pöytäkirjan 15 artiklan 1 kohdan d alakohta

23 Luxemburgin yleissopimuksen 55 artikla

toimivaltaan, keskeisten muutoseikkojen vakavaan rikkomiseen, yhteisön patenttia koskevan perustamissopimuksen tai oikeudellisen välineen taikka niiden soveltamiseen liittyvien oikeudellisten sääntöjen rikkomiseen sekä harkintavallan väärinkäyttöön. Ensimmäisen asteen tuomioistuimella olisi valtuudet niin mitätöidä päätös, johon muutosta haetaan, kuin myös muuttaa sitä. Tässä yhteydessä on tarkasteltava joitakin ensimmäisen asteen tuomioistuimen toiminnan järjestämiseen liittyviä kysymyksiä ja tutkittava mahdollisuutta perustaa mainittuun tuomioistuimeen yhteisön patenteihin liittyviin kysymyksiin erikoistunut osasto²⁴.

Ensimmäisen asteen tuomioistuimen antamiin, yhteisön patenteja koskeviin päätöksiin voitaisiin viime kädessä hakea muutosta Euroopan yhteisöjen tuomioistuimelta. Tämä valitusmahdollisuus rajoitettaisiin oikeuskysymyksiin²⁵.

Mahdollisimman tehokkaan menettelyn varmistamiseksi olisi voitava selvästi osoittaa, että yhteisön patentin mitätöimistä ja muuttamista koskevilla tuomioistuinten lainvoimaisilla päätöksillä on kaikissa jäsenvaltioissa sama vaikutus.

Olisi mahdollista soveltaa myös toista ratkaisua, joka perustuu enemmän vuoden 1975 sopimuksen rakenteeseen. Tämän ratkaisun mukaan patenttiloukkauskannetta käsittelevä kansallinen tuomioistuin voisi edelleen ratkaista mitätöimistä koskevat vastakanteet. Mitätöimiskannetta koskeva päätös vaikuttaisi kuitenkin yhteisön patenttiin ainoastaan siinä valtiossa, jossa tuomioistuin sijaitsee. Tästä rajallisesta vaikutuksesta voitaisiin poiketa silloin, kun vastaajan kotipaikan tuomioistuimessa vireille pantu patenttiloukkauskanne koskisi muussa kuin kyseisessä jäsenvaltiossa tehtyjä patenttiloukkauksia. Tällöin yhteisön patentin julistaminen mitättömäksi koskisi myös tätä toista valtiota. Tällä tavoin patentinhaltijalla ei olisi vaaraa, että patenttisuoja mitätöitäisiin välittömästi kokonaan.

Tässä yhteydessä on kiinnitettävä huomiota erääseen yleisluontoiseen näkökohtaan. Toisin kuin Luxemburgin sopimuksessa on määrätty, perustamissopimuksen oikeudellisen järjestelmän mukaan oikeudellista toimivaltaa ei voida myöntää uusille elimille perustamalla yhteinen muutoksenhakutuomioistuin käsittelemään yhteisön patenteihin liittyviä kysymyksiä. Perustamissopimuksen oikeudellisen järjestelmän mukaista tuomiovaltaa voivat käyttää ainoastaan Euroopan yhteisöjen ensimmäisen asteen tuomioistuin sekä Euroopan yhteisöjen tuomioistuin. Tämän vuoksi edellä selostetussa suunnitelmassa ei enää ehdoteta patenteja käsittelevän yhteisen muutoksenhakutuomioistuimen perustamista.

Kysymys

- Kannatatteko oikeudellisen järjestelmän yhteydessä sellaista menettelyä,

24 Jos tämä ehdotus hyväksyttäisiin, Euroopan patenttinviraston uuden mitätöintijaoston perustamista koskevat yksityiskohtaiset säännöt ja mahdollisuus hakea yhteisön tuomioistuimilta muutosta sen päätöksiin tutkittaisiin perusteellisesti uudelleen; tämä riippuu pääasiassa näiden menettelyjen luomiseksi valitun oikeudellisen välineen luonteesta.

25 Euroopan yhteisöjen perustamissopimuksen 168 a artiklan 1 kohta

- jonka mukaan Euroopan patenttiviraston elimillä (mitätöintiosasto) olisi yksinomainen toimivalta mitätöidä patenteja, ja muutosta voitaisiin hakea Euroopan yhteisöjen ensimmäisen asteen tuomioistuimelta?
- jonka mukaan kansalliset tuomioistuimet voisivat tehdä mitätöimistä koskevan päätöksen siten, että sen oikeusvaikutukset koskisivat ainoastaan niitä jäsenvaltioita, joissa tuomioistuimet sijaitsevat?

3.5. Maksuihin liittyvät kysymykset

Aivan aluksi olisi nimettävä Euroopan patenttivirasto yhteisön patentin tekniseksi hallinnointielimeksi sekä laadittava yhteisön patentti Luxemburgin yleissopimuksen tai perustamissopimukseen sisältyvän oikeudellisen perustan mukaisesti. Tässä yhteydessä eurooppalaiseen patenttiin liittyvät menettelykustannukset (hakemusmaksut, tutkimiseen ja kokeisiin liittyvät maksut) voitaisiin periä samalla tavoin myös yhteisön patentin yhteydessä. On korostettava, että Euroopan patenttijärjestön hallintoneuvosto teki joulukuussa 1996 pitämässään kokouksessa kaksi merkittävää päätöstä, joiden tavoitteena on vähentää huomattavasti menettelykustannuksia. Ensimmäinen päätös koskee hakemus-, tutkimus- ja nimeämismaksujen alentamista²⁶. Toinen päätös puolestaan koskee nimeämismaksujen perimisajankohdan lykkäämistä; nykyisin maksut peritään kuusi kuukautta tutkimuskertomuksen julkaisemisen jälkeen.

Näitä uusia menettelymaksuja, jotka tulevat voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1997, voitaisiin soveltaa myös yhteisön patenttiin. Nimeämismaksua yhteisön patentista ei voida periä, koska todellisuudessa valtioita ei "nimetä", vaan kyse on koko yhteisön aluetta koskevasta yhdenmukaisesta ja yhtenäisestä patenttisuojasta. Jos tällaista nimeämismaksua tai vastaavaa suunnitellaan, olisi sen vastattava summaa, joka peritään rajallisesta määrästä eurooppalaisessa patentissa nimettyjä valtioita.

Jos yhteisön patentti sisällytetään perustamissopimuksen mukaiseen oikeudelliseen järjestelmään, voimassaolomaksuihin liittyviä taloudellisia määräyksiä on todennäköisesti muutettava. Luxemburgin yleissopimuksen vuoden 1989 version mukaan maksuista saatavat tulot jaetaan sopimusvaltioiden kesken sopimuksessa määritellyn jakoperusteen mukaisesti sen jälkeen, kun kokonaissummasta on ensin vähennetty Euroopan patenttijärjestölle maksettavat voimassaolomaksuihin liittyvät summat²⁷. Perustamissopimuksen mukaisessa oikeudellisessa järjestelmässä ei tällaista menettelyä voitaisi soveltaa, ja se olisi siten lakkautettava.

Yhteisön patenttijärjestelmän hallinnointielimen olisi kannatettava taloudellisesti itsensä, ja tämä edellyttää erilaisten käyttäjämaksujen kokonaismäärän säilyttämistä ennallaan. Siten yhteisön patenttijärjestelmän hallinnointielimen tuloihin olisi sisällyttävä - muita tuloja

26 Hakemusmaksua vähennetään 600 Saksan markasta 250 markkaan, Euroopan tutkimusmaksua 1 900 markasta 1 700 markkaan, kansainvälistä tutkimusmaksua 2 400 markasta 2 200 markkaan ja nimeämismaksua 350 markasta 150 markkaan. Vähennykset ovat koko vuoden aikana 124 miljoonaa Saksan markkaa.

27 Luxemburgin yleissopimuksen 20 artikla

rajoittamatta - maksuista annetun asetuksen mukaisten maksujen tuotto ja tarvittaessa Euroopan yhteisöjen yleisestä talousarviosta sille varattavia määrärahoja. Yhteisön patenttimaksuista annettu asetus olisi puolestaan hyväksyttävä komission ehdotuksesta komitologiamenettelyn mukaisesti.

Tässä yhteydessä maksujen suuruus olisi määrättävä siten, että niitä vastaavien tulojen avulla voitaisiin periaatteessa turvata talousarvion tasapaino. Näin ollen järjestelmän hallinnointielin ei yleisesti ottaen voisi maksaa mitään osaa maksujen tuotosta muille toimielimille tai kansallisille elimille.

Ottaen huomioon yhteisön patentin yhdenmukaisen luonteen ja siten myös sen, että hakija ei voi itse valita suojan maantieteellistä kattavuutta, olisi pohdittava sitä, pitäisikö laatia maksuihin liittyviä täydentäviä toimenpiteitä, jotta voitaisiin lisätä järjestelmän kiinnostavuutta. Olisi myös syytä pyrkiä siihen, että Euroopan patenttinvirastolle suoritettavat yhteisön patentin voimassaolomaksut olisivat yleisesti ottaen alhaisemmat kuin koko yhteisön kattavan eurooppalaisen patentin voimassaolomaksut yhteensä.

On myös ehdotettu, että yhteisön patentinhaltijan pitäisi voida jättää osa vuosittaisista voimassaolomaksuista maksamatta tiettyjen jäsenvaltioiden osalta; tämä lisäisi järjestelmän joustavuutta ja yhteisön patenttia voitaisiin siten pitää voimassa ainoastaan jossain tietyssä osassa yhteisöä. Tällaisen, toisinaan yhteisön “à la carte -patentiksi” kutsutun järjestelmän myötä haltija voisi tavallaan luopua oikeuksistaan tietyissä jäsenvaltioissa jättämällä osan vuosittaisista voimassaolomaksuistaan maksamatta²⁸.

Kysymyksiä

- Olisiko mielestänne syytä pyrkiä muuttamaan Luxemburgin ja Münchenin yleissopimusten taloudellisia järjestelyjä yhteisön patenttien voimassaolomaksujen osalta siten, että näiden maksujen tuotto maksettaisiin kokonaisuudessaan Euroopan patenttinvirastolle yhteisön patenttien myöntämisestä ja hallinnoinnista aiheutuvien yleisten kustannusten kattamiseksi?
- Ottaen huomioon hakijoiden käytettävissä olevat erilaiset suojavaihtoehdot (Euroopan patentti, kansalliset patentit jne.) pitäisikö yhteisön laatia täydentäviä toimenpiteitä - esimerkiksi alentaa voimassaolomaksuja - ja siten lisätä yhteisön patenttijärjestelmän kiinnostavuutta?
- Olisiko mielestänne mahdollista luopua osittain yhteisön patenttisuojasta rajoitetussa määrässä jäsenvaltioita jättämällä vuosittaiset voimassaolomaksut maksamatta?

3.6. Yhteisön patentin ja eurooppalaisen patentin väliset “sillat”

Yhteisön patentin olisi tarjottava yhdenmukainen patenttisuoja, jonka mukaiset oikeudet olisivat voimassa koko yhteisön alueella. Mitä useampia jäseniä yhteisöön kuuluu, sitä laajemmalle maantieteellinen suoja ulottuu. Tämä on epäilemättä myönteistä, mutta saattaa yhtä lailla aiheuttaa ongelmia yrityksille, joiden on vaikea arvioida menettelyn alkuvaiheessa

28 Tämä edellyttäisi Luxemburgin yleissopimuksen 48 ja 49 artiklan muuttamista

sitä, tarvitsevatko ne näin laajaa suojaa. Sen lisäksi, että suojaa voidaan tarvita tietyissä kolmansissa maissa, eurooppalainen patentti on edelleen hyödyllinen myös sen vuoksi, että yritykset voivat tällöin nimetä ainoastaan tiettyjä maita kaikkien yhteisön jäsenvaltioiden sijasta.

Näin ollen eurooppalaisen patentin joustavuutta on epäilemättä lisättävä; siten olisi pyrittävä laatimaan yhteisön ja eurooppalaisen patentin välille "siltoja". Tällaisten siirtymämahdollisuuksien ansiosta suojaa voitaisiin aluksi hakea koko yhtenäismarkkinoiden alueella, ja asettaa alueellisia rajoituksia vasta patenttien myöntämismenettelyn aikana tai sen loppuvaiheessa.

Lisäksi yhteisön patentin hakija voisi pyytää, että yhteisön patenttihakemus muutettaisiin eurooppalaisen patentin hakemukseksi silloin, kun se on oikeudellisesti mahdollista (näin ei ole, jos hakemus on peruutettu tai vaadittu peruutettavaksi taikka hylätty). Muuttamalla yhteisön patenttihakemuksen eurooppalaisen patentin hakemukseksi hakija hyötyisi hakemuksen jättämiskohdasta tai hakemuksen aikaisesta jättämisestä.

Päinvastaista tilannetta, eli eurooppalaisen patentin hakemuksen muuttamista yhteisön patenttihakemukseksi, on vaikeampi kuvitella, ellei kyse ole sellaisesta tilanteesta, että eurooppalaisen patentin hakemuksessa nimetään kaikki Euroopan yhteisön jäsenvaltiot.

Toisaalta on muistettava, että yhteisön patentin muuttamisesta (sen myöntämisen jälkeen) on jo määrätty vuoden 1989 Luxemburgin yleissopimuksen 30 artiklan 6 kohdan toisessa virkkeessä.

Kysymys

- Onko mielestänne tarpeen luoda yhteisön ja eurooppalaisen patentin välille "siltoja", joiden avulla voitaisiin esimerkiksi muuttaa yhteisön patenttihakemus eurooppalaisen patentin hakemukseksi? Voitaisiko laatia muunlaisia siltoja? Miten niitä olisi sovellettava?

3.7. Muita kysymyksiä

Luxemburgissa vuonna 1989 allekirjoitetun yhteisön patenttisopimuksen liitteenä on useita julistuksia, jotka liittyvät eräisiin merkittäviin patenttioikeuksia koskeviin näkökohtiin. Yhteisön patenttia koskevan uuden aloitteen yhteydessä on tarkasteltava tiettyihin päätöslauselmiin liittyvien jatkotoimien tarvetta.

Päätöslauselmasta, joka koskee yhteisön patenttiin liittyvien pakollisten lisenssien myöntämisen yhteisiä sääntöjä, on suurelta osin tullut tarpeeton, koska GATT:ssa ja Maailman kauppajärjestössä WTO:ssa laadittuun kauppaan vaikuttavien henkisen omaisuuden oikeuksien näkökulmia koskevaan sopimukseen (ADPIC) sisältyy täysipainoinen pakollisia lisenssejä koskeva järjestelmä²⁹. Jos yhteisön patentti luotaisiin perustamissopimuksen mukaisella uudella aloitteella, kaikki ADPIC-sopimuksen määräykset olisi joko sisällytettävä sovellettavaan oikeudellisessa säädökseen tai näihin määräyksiin olisi viitattava siinä yksiselitteisesti.

Aikaisempaan hyödyntämiseen tai hallintaan liittyvässä päätöslauselmassa puolestaan ehdotetaan yleissopimuksen tarkistusmenettelyn käyttöönottamista; siten voitaisiin luoda yhteisön patentin kohteena olevan keksinnön aikaisempaan hyödyntämiseen tai hallintaan perustuva oikeus, joka olisi yhdenmukainen kaikkien sopimusvaltioiden alueella. Aikaisempaan hyödyntämiseen tai hallintaan liittyvä oikeus riippuu siitä, ovatko osapuolet toimineet hyvässä uskossa. On mietittävä, miten hyödyllistä olisi soveltaa tällä alalla uusia toimia sen varmistamiseksi, että aikaisempaa hyödyntämistä tai hallintaa koskevien sääntöjen vaikutukset olisivat samanlaiset koko yhteisön alueella. On syytä muistaa, että kaikki Euroopan valtiot pääsivät yksimielisyyteen aikaisemmasta hyödyntämisestä patenttien yhdenmukaistamista käsittelevän kokouksen diplomaattisen konferenssin ensimmäisen jakson aikana (Haag, 1991).

Kysymys

- Pitäisikö mielestänne aikaisempaa hyödyntämistä tai hallintaa koskevia sääntöjä yhdenmukaistaa yhteisön tasolla uuden yhteisön patenttiin liittyvän toiminnan yhteydessä?

4. YHDENMUKAISTAMISEN LISÄÄMINEN YHTEISÖN TASOLLA

4.1. Tarve lisätä yhdenmukaistamista yhteisön tasolla

Euroopan yhteisö on toimivaltansa mukaisesti voinut antaa patenttialan lainsäädäntöä korkean arvonlisän aloilla tapahtuvan teknologisen kehityksen huomioonottamiseksi. Täten on annettu kaksi neuvoston ja Euroopan parlamentin asetusta, joiden tavoitteena on korjata lääkevalmisteiden ja kasvinsuojeluaineiden tutkimusta heikentävä riittämätön suoja ottamalla käyttöön lääkkeiden ja kasvinsuojeluaineiden lisäsuojatodistus. Komissio on myös tehnyt säädösehdotuksen niiden edellytysten tarkentamiseksi, joilla bioteknologian keksinnölle voidaan myöntää patentti³⁰.

Yhdenmukaistamisen tarvetta selvästi on, ja edellä esitetyt esimerkit osoittavat, että yhteisö pystyy esittämään ja antamaan tilanteeseen mukautettua lainsäädäntöä. Voidaan pohtia, olisiko tässä yhteydessä oikea hetki lisätä muiden tekniikan alojen patenttioikeuden tai eri näkökohtien yhdenmukaistamista yhteisön tasolla.

4.2 Tietokoneohjelmien ja ohjelmistoon liittyvien keksintöjen patentoitavuus

Tietoyhteiskunta ja elektroninen kaupankäynti tarjoavat todellisen tilaisuuden Euroopan taloudelle, mutta ne tuovat tullessaan myös uusia haasteita. Uusien tietokoneohjelmien ja ohjelmistojen jatkuvalla kehittämisellä ja parantamisella on merkittävä asema tietoyhteiskunnan ja elektronisen kaupankäynnin kehityksessä, koska niiden avulla on voitava varmistua etsittävien tietojen ja vuorovaikutteisten palvelujen nopeasta, varmasta ja täsmällisestä saatavuudesta. Komissio on jo tehnyt joitakin aloitteita luodakseen koko unioniin riittävän lainsäädännöllisen suojan tietoyhteiskuntaan liittyville innovaatioille. Komissio antoi

³⁰ Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi bioteknologian keksintöjen oikeudellisesta suojasta, KOM(95) 661 lopullinen, 13.12.1995 (EYVL N:o C 296, 8.10.1996)

marraskuussa 1996 tiedonannon tekijänoikeuksista ja lähioikeuksista tietoyhteiskunnassa³¹. Koska useimpien uusien palvelujen sisältö kuuluneen henkistä omaisuutta koskevien oikeuksien suojan piiriin, säännöt ovat välttämättömiä, jotta tietoyhteiskunta ja elektroninen kaupankäynti voisivat toimia moitteettomasti Euroopan unionissa.

Tietokoneohjelmat on nykyisin suojattu Euroopan yhteisössä tekijänoikeuksilla kirjallisten teosten tavoin³², vaikka niillä ohjelmina ei olekaan patenttisuojaa. Ohjelmistoon liittyvien keksintöjen patentoitavuus ei tarkoita, että ohjelmistojen tekijänoikeudellinen suoja vaarantuisi. Ohjelmistojen kasvavan merkityksen vuoksi Euroopan patenttivirasto ja joidenkin jäsenvaltioiden patenttitoimistot ovat myöntäneet viime vuosina tuhansia patenteja, joilla on suojattu teknisten ongelmien teknisten ratkaisujen perusajatukset ja -periaatteet sisältäviä loogisia malleja. Patenteja ei ole myönnetty ohjelmistoille sellaisinaan vaan niihin liittyville keksinnöille, jotka muodostavat kyseisen ohjelmiston ja sen laitteiston.

ADPIC-sopimuksen 27 artiklan mukaisesti tietokoneohjelmia ei kansainvälisellä tasolla ole jätetty patentoitavuuden ulkopuolelle. Tämän vuoksi jotkut kolmannet maat hyväksyvät niiden patentoinnin. Yhdysvallat julkaisi 28. helmikuuta 1996 uudet suuntaviivat tietokoneohjelmiin liittyvien keksintöjen käsittelystä vastaavia varten. Aiemmin matemaattista algoritmia koskeva hakemus hyväksyttiin ainoastaan, jos sen aineellinen muoto oli toteutettu. Nyt suositellaan käytännönläheisempää lähestymistapaa, joka perustuu keksinnön hyödyllisyyden vaatimukseen. Tämä vaikuttaa siten, että tietokoneohjelmiin liittyvien erilaisten patentoimiskelpoisten keksintöjen määrä kasvaa. Käytäntö Yhdysvalloissa oli kuitenkin jo hyvin laaja, sillä esimerkiksi levykkeen kaltaiseen aineelliseen välineeseen sisällytetty tietokoneohjelma oli patentoitavissa³³ jo ennen uusien suuntaviivojen julkaisemista.

Myös Japani tutkii tarvetta muuttaa käsittelystä vastaavien toimintaohjeita. Japanin patenttivirasto julkaisi 8. elokuuta 1996 uusia toimintaohjeita koskevan luonnoksen. Luonnoksen tarkoituksena ei ole tietokoneohjelmistojen patentoitavuus sellaisenaan, koska siinä määrätään, että keksinnössä on osoitettava suurta teknologista luovuutta luonnonlakeja soveltaen, jotta se voidaan patentoida.

Yhteisössä on kuultu asianomaisia tahoja osana teollisoikeuksia tietoyhteiskunnassa koskevaa kyselyä, jonka komission yksiköt laativat heinäkuussa 1996. Saadut vastaukset ovat ristiriitaisia. Joidenkin vastaajien mielestä tekijänoikeuksien (ohjelmille sellaisenaan) ja patenttien (ohjelmistoon liittyville keksinnöille) välistä nykyistä tasapainoa ei saa muuttaa vaan olisi rajoitettava varmistamaan, että asiaa koskevia säännöksiä sovelletaan samalla tavoin kaikissa jäsenvaltioissa. Joidenkin vastaajien mielestä on sitä vastoin tullut aika muuttaa järjestelmää ja erityisesti poistaa Euroopan patenttityleissopimuksesta 52 artiklan 2 kohta, jotta tietokoneohjelmat voitaisiin patentoida sellaisenaan. Tämän lähestymistavan kannattajien mielestä olisi säilytettävä keksinnön teknistä luonnetta koskeva vaatimus. Jos keksintö on luonteeltaan tekninen tallennusvälineeseen tallennettu ohjelma, joka ladattuna ja käynnistettynä toteuttaa keksinnön käytännössä, se olisi patentoitavissa.

³¹ KOM(96) 568 lopullinen, 20.11.1996

³² Neuvoston direktiivi 91/250/ETY, annettu 14 päivänä toukokuuta 1991 tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta (EYVL N:o L 122, 17.5.1991, s. 42)

³³ Yhdysvaltojen patenti- ja tavaramerkkiviraston päätös, tehty *Beauregardin* asiassa 26 päivänä huhtikuuta 1996,

Kun otetaan huomioon joidenkin asianosaisten tahojen ilmaisema kanta, jonka mukaan Euroopan patenttiyleissopimuksen 52 artiklan 2 kohta olisi poistettava, on selvítettävä, mitkä poistamisen seuraukset olisivat käytännössä. Erityisesti olisi selvítettävä, mitä käytännön seurauksia olisi sillä, että yhteen teokseen tai keksintöön sovelletaan sekä tekijänoikeuksia että patenttioikeutta.

Kysymyksiä

- Oletteko tietokoneohjelmien ja ohjelmistoon liittyvien keksintöjen patentoitavuuden osalta sitä mieltä, että:
 - jäsenvaltioiden oikeuskäytännössä nykyisin olevat erot luovat esteitä kaupankäynnille tai vääristävät kilpailuolosuhteita?
 - Euroopan ja sen tärkeimpien taloudellisten yhteistyökumppanien välillä olevat erot aiheuttavat vaikeuksia eurooppalaisille yrityksille?
 - kyseisten erojen vuoksi tällä alalla on tarpeen lisätä yhteisön tason yhdenmukaistamista?
- Oletteko tietokoneohjelmien ja ohjelmistoon liittyvien keksintöjen patentoitavuuden osalta sitä mieltä, että olisi ehdotettava Münchenin yleissopimuksen 52 artiklan 2 kohdan lopullista poistamista?
 - vastauksen ollessa myönteinen: mitä mieltä olette siitä, että samaan teokseen/keksintöön sovelletaan sekä tekijänoikeuksia että patenttioikeutta?
 - vastauksen ollessa kielteinen: oletteko kuitenkin sitä mieltä, että Euroopan patenttiviraston käsittelijöiden toimintaohjeita on tarpeen muuttaa tältä osin?

4.3 Työsuhdekeksinnöt

Työsuhdekeksintöjä koskevassa järjestelmässä on tällä hetkellä suuria jäsenvaltioiden välisiä eroja. Työsuhdekeksinnöt ovat keksintöjä, jotka tutkimushenkilöstöön tai tekniseen henkilöstöön kuuluvat (tutkijat, insinöörit jne.) tekevät heidät yritykseen tai laboratorioon sitovan työsopimuksen mukaisesti. Joissakin jäsenvaltioissa, kuten esimerkiksi Ranskassa³⁴ ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa³⁵, työsuhdekeksintöjä säännellään yleisesti patenteja koskevalla lailla. Toisissa jäsenvaltioissa, kuten esimerkiksi Saksassa ja Ruotsissa, niitä säännellään erityislaille. Kaikille lainsäädännöille yhteinen yleinen perussääntö on se, että jos työntekijän tehtävänä työsopimuksen mukaan on tuottaa keksintöjä, patentti kuuluu työnantajalle. Muilta osin lainsäädännön tarkkuus vaihtelee suuresti eri jäsenvaltioissa. Joissakin laeissa on menettelytapasäännöksiä, jotka koskevat keksijän laatiman patenttihakemuksen jättämistä tai sitä, että keksijän nimi voidaan merkitä tai on merkittävä patenttiin jne. Joissakin laeissa keksinnön tunnustamista koskevilla erilaisilla säännöillä erotetaan toisistaan pysyvät, tilapäiset ja satunnaiset keksintöjen laatimistehtävät tapauksesta riippuen. Joissakin lainsäädännöissä, kuten esimerkiksi Saksan laissa, säädetään erikseen niille työntekijöille maksettavista korvauksista, joiden tehtävänä on tuottaa keksintöjä, sekä lisäkorvausten tarkat laskutavat.

On varmaa, että erilaisten lainsäädäntöjen noudattaminen vaikuttaa tutkimustoimintaan ja sen hallintaan. Mitä yksityiskohtaisempi ja monimutkaisempi lainsäädäntö on, sitä enemmän

³⁴ Henkistä omaisuutta koskevan lain L.611-7 pykälä

³⁵ Patenteja koskevan lain (Employee's Invention) 39 - 43 pykälä

yrittäjien on uhrattava inhimillisiä voimavaroja näiden kysymysten hallintaan. Voidaankin pohtia, vaikuttaako työsuohdekeksintöjä koskevien kansallisten lainsäädäntöjen erilaisuus palvelujen vapaaseen tarjoamiseen sisämarkkinoilla ja/tai kilpailuolosuhteisiin.

Kysymys

- Ovatko työsuohdekeksintöjä koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön nykyiset erot sellaisia, että ne vaikuttavat innovaatioihin ja työoloihin ja/tai palvelujen vapaaseen tarjoamiseen ja/tai kilpailuolosuhteisiin? Ovatko erot sellaisia, että yhdenmukaistaminen yhteisön tasolla olisi perusteltua?

4.4 Muodollisuudet, patenttiasiamieheen turvautuminen ja ammatillisen pätevyden tunnustaminen

4.4.1 Muodollisuudet

Käytettävissä lomakkeissa, noudatettavissa määräajoissa, toimitettavissa tiedoissa, tietojen esittämistavassa ja laillistamista koskevissa vaatimuksissa on nykyisin eroja eri jäsenvaltioiden välillä. Menettelyissä saattaa toisinaan olla eroja patentin myöntämisen jälkeenkin. Tämä merkitsee sitä, että on tunnettava perusteellisesti kaikki kansalliset järjestelmät, jotta patentinhakijaa tai -haltijaa voidaan neuvota tehokkaasti. Maailman henkisen omaisuuden järjestön (WIPO) tällä hetkellä tekemä työ, jonka pitäisi johtaa patenttioikeuteen liittyvien muodollisuuksien yhdenmukaistamiseen, näyttää suunnan. Voidaan pohtia, onko muodollisuuksia sopimuksen tekemisen jälkeen yhdenmukaistettava yhteisön tasolla vielä enemmän, kuten esimerkiksi edellytetyjen keksintöä, keksijää ja patentinhakijaa koskevien tietojen, niiden esittämistavan ja edellytetyn aitousasteen suhteen sekä sen suhteen, montako lomaketta on täytettävä, jotta hakemus käsiteltäisiin samalla tavoin koko yhteisössä.

4.4.2 Patenttiasiamieheen turvautuminen

Suurin osa jäsenvaltioiden lainsäädännöstä sisältää nykyisin säännöksiä, jotka tavalla tai toisella edellyttävät, että patentinhakijalla tai -haltijalla on suojaa haettaessa tai sellainen saataessa toimi- tai kotipaikka kyseisen valtion alueella. Patentinhakija tai hänen edustajansa eivät yleensä voi ottaa suoraan yhteyttä alkuperävaltiosta muiden jäsenvaltioiden patenttitoimistoihin ellei niillä ole toimi- tai kotipaikkaa kyseisissä valtioissa.

Joissakin jäsenvaltioissa on lisäksi määrätty, että on käytettävä pätevää edustajaa, jonka kotipaikka on kyseisen valtion alueella. Säännöt estävät sen, että yksi ainoa yhdessä jäsenvaltiossa kotipaikkaa pitävä edustaja voisi toimia asiakkaansa puolesta muiden jäsenvaltioiden patenttivarastoissa.

Edellä käsiteltyyn asiaan liittyen yhteisöjen tuomioistuin osoitti asiassa *Saeger vs. Dennemeyer*³⁶, että tietyillä toimialoilla tarjottavien palvelujen erityislaadun huomioon ottaen tiettyjä palvelujen tarjoajalle asetettuja vaatimuksia ei voida pitää perustamissopimuksen vastaisina. Näin on erityisesti silloin, kun palvelujen vastaanottajia halutaan suojella sellaisen

³⁶ Asia C-76/90, tuomio 25.7.1991 (Kok. 1991, s. 1-4221)

henkilön, jolla ei ole tarvittavaa ammatillista tai moraalista pätevyyttä, antamien oikeudellisten neuvojen mahdollisilta haitoilta. Perustamissopimuksen peruseriaatetta, palvelujen vapaata tarjoamista voidaan rajoittaa ainoastaan sellaisilla säännöillä, joiden perusteena ovat yleiseen etuun liittyvät syyt ja joita sovelletaan kaikkiin henkilöihin tai yrityksiin, jotka harjoittavat toimintaa palvelun vastaanottajana olevan jäsenmaan alueella. Näin voidaan toimia siltä osin kuin etuja ei jo suojella säännöillä, joita palvelun tarjoajan on noudatettava siinä jäsenvaltiossa, johon hän on sijoittautunut. Palvelun tarjoaja ei neuvo asiakkaitaan valvontatoimien yhteydessä tai uudistettaessa patentti aiheelliset maksut maksamalla vaan ainoastaan ilmoittaa heille, kun uudistamisen liittyvät maksut on maksettava. Tällaisen toiminnan osalta yhteisöjen tuomioistuin katsoo, että palvelun harjoittamisen rajoittaminen ainoastaan ammatillisen pätevyyden omaaville henkilöille, esimerkiksi asianajajille tai patenttiasiamiehille, oli suhteetonta tavoitteeseen verrattuna.

Voidaan pohtia, olisiko yhteisön tuomioistuimen päätöksen opetukset jollain tavoin koonnettava yhteisön tasolla (lainsäädännön yhdenmukaistaminen tai selittävä tiedonanto) ja olisiko samalla otettava mukaan muitakin menettelyn osatekijöitä, kuten toimi- ja kotipaikkaan liittyvät velvollisuudet. Koontaminen ei kuitenkaan loukkaisi mahdollisuutta turvautua rikkomuksista johtuviin menettelyihin, vaikka jotkin kansalliset vaatimukset osoittautuisivat palvelujen vapaan tarjoamisen ehtojen (EY:n perustamissopimuksen 59 artikla) tai sijoittautumisoikeuden periaatteen vastaisiksi (EY:n perustamissopimuksen 52 artikla).

4.4.3 Ammatillinen pätevyys

Patenttialalla tarvittavaa ammatillista pätevyyttä käsitellään direktiivissä 89/48/ETY. Yhdessä jäsenvaltiossa hankittu ammatillinen pätevyys on tunnustettava koko yhteisössä, mutta jäsenvaltioilla on mahdollisuus vaatia asianomaiselta henkilöltä sopeutumisanjaksoa tai soveltuvuustestin suorittamista. Monissa jäsenvaltioissa ei vielä tässä vaiheessa ole tehty lopullista päätöstä soveltuvuustestin muodosta eikä testattavista asioista.

Soveltuvuustestissä on rajoitettava vain tarpeelliseen (katso erityisesti direktiivin 89/48/ETY 1 artiklan g alakohta), mikä olisi myös suhteellisuusperiaatteen mukaista. Niiltä osin kuin ammattilaisen soveltama aineellinen oikeus on jo suurelta osin yhdenmukaistettua ja saatettu osaksi jäsenvaltioiden kansallista lainsäädäntöä, soveltuvuustestit on rajoitettava niihin henkilöihin, joiden koulutus on huomattavasti eronnut kohdejäsenvaltiossa edellytettävän koulutuksen sisällöstä³⁷. Voitaisiin myös ajatella, että patenttialalla tunnustettaisiin eurooppalainen tutkinto (Euroopan patenttilyeissopimuksen 134 artiklan 2 kohdan c alakohta), joka antaisi pätevyyden asioida kansallisten patenttivirastojen kanssa.

Asiassa *Gebhard*³⁸ antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin päätti, että jäsenvaltion kansalaisella olevaa sijoittautumisoikeuden mahdollisuutta sekä sen käyttämisen edellytyksiä on arvioitava sen toiminnan mukaisesti, jota tämä aikoo harjoittaa kohdejäsenvaltion alueella. Edellytettäessä esimerkiksi tietyn tutkinnon suorittamista ennen kuin tiettyyn ammattiin voi päästä tai sitä voi harjoittaa on täytettävä neljä vaatimusta: ehtojen on oltava syrjimättömiä, perusteina on käytettävä yleiseen etuun liittyviä pakottavia syitä, on kyettävä takaamaan

³⁷ Direktiivin 89/48/ETY 4 artiklan 1 kohdan b alakohta

³⁸ Asia C-55/94, tuomio 30.11.1995 (Kok. 1995, s. I-4165)

haluttuun tavoitteeseen pääseminen ja on rajoitettava ainoastaan siihen, mikä on tarpeen tavoitteen saavuttamisen kannalta (suhteellisuusperiaate).

Kysymyksiä

- Oletteko patenttien myöntämiseen ja myönnettyihin patenteihin liittyvien muodollisuuksien osalta sitä mieltä, että:
 - yhdenmukaistaminen yhteisön tasolla on tarpeen ja sen pitää käsittää patenttiasiamiesten käyttö, toimi- ja kotipaikan valinta? Tuleeko mieleenne muita aiheita?
 - mahdollinen yhteisön tason yhdenmukaistaminen olisi toteutettava lainsäädännöllisessä muodossa (direktiivi)vai olisiko se toteutettava jäsenvaltioille osoitetun suosituksen muodossa³⁹?

4.5 Lisätoimet patenttijärjestelmän saattamiseksi houkuttelevammaksi

Yksi patenttijärjestelmän mahdollisimman tehokkaan käytön esteistä Euroopassa näyttää olevan järjestelmän kustannukset, eivät pelkästään suojan saamisesta aiheutuvat kustannukset vaan myös sen tuomioistuinkäsittelystä (täytäntöönpano) aiheutuvat kustannukset. Erilaisia ehdotuksia on tehty, jotta yritysten, erityisesti pk-yritysten, olisi helpompi käyttää patenttijärjestelmää.

Ensimmäinen toimintalinja voisi olla hyödyllisyyksille koskevien kansallisten lainsäädäntöjen yhdenmukaistaminen. Hyödyllisyyksille ovat teknisten innovaatioiden suojaamisen nopea ja halpa erityismuoto, joka on hyvin mukautettu useimpien pk-yritysten tarpeisiin⁴⁰. Patenttialalle voitaisiin ajatella perustettavan riita-asiat käsittävä vakuutusjärjestelmä, jonka rahoituksen hoitaisivat yksittäiset patentinhaltijayritykset. Ryhdyttäessä patentilla myönnettyjen oikeuksien hyödyntämistä koskeviin oikeustoimiin vakuutuksen ottanut yritys voisi tehdä vahinkoilmoituksen ja saada korvausta vakuutusyhtiöltä. Järjestelmä voitaisiin toteuttaa monella eri tavalla. Vakuutuksia voitaisiin esimerkiksi myöntää yksittäisille yrityksille tai riskien jakamiseksi tasaisemmin voitaisiin myöntää ryhmävakuutuksia, joita kaikki tietyn alan yritykset voisivat halutessaan ottaa. Kun otetaan huomioon erityisesti pk-yritysten yleiset vaikeudet innovaatioiden suojaamisessa, vakuutusjärjestelmä voitaisiin ajatella rahoitettavaksi jollain julkisen (tai osittain julkisen) rahoituksen muodolla. Siltä osin kuin tavoitteena on tehdä mahdolliseksi yksittäisten aloitteiden esittäminen (esimerkiksi ryhmävakuutukset) tai kansallisten toimenpiteiden toteuttaminen (esimerkiksi julkinen rahoitus), toimien on tietenkin oltava EY:n perustamissopimuksen 85 ja 92 artiklan mukaisia.

Kysymys

- Miten mielestänne olisi helpotettava patenttisuojan toteutumista, jotta patenttijärjestelmä saataisiin erityisesti pk-yritysten kannalta houkuttelevammaksi? Mitä mieltä olette erityisesti patenttialan riita-asiat kattavista vakuutusjärjestelmistä? Oletteko sitä mieltä, että tätä alaa olisi tarpeen yhdenmukaistaa lisää yhteisön tasolla?

³⁹ Direktiivi on saatettava osaksi jäsenvaltioiden kansallista lainsäädäntöä, suositus sen sijaan ei ole oikeudellisesti velvoittava.

⁴⁰ Vihreä kirja hyödyllisyyksien suojelemisesta sisämarkkinoilla (KOM(95) 370 lopullinen, 19.7.1995)

5. EUROOPPALAISET PATENTIT

5.1 Euroopan patenttijärjestelmän yleinen rakenne

Eurooppalainen patenti syntyi, kun Euroopan patentiyleissopimus allekirjoitettiin Münchenissä 5. lokakuuta 1973. Yleissopimuksessa määrätään patenttien myöntämisessä noudatettavasta yhtenäismenettelystä. Kun patenti on myönnetty, siihen sovelletaan patenttihakemuksessa ilmoitettujen sopimuksen allekirjoittaneiden jäsenvaltioiden kansallisia sääntöjä. Euroopan patenttijärjestössä on tällä hetkellä 18 jäsenmaata. On huomattava, että Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden Keski- ja Itä-Euroopan maiden kanssa tekemien Eurooppa-sopimusten mukaisesti Keski- ja Itä-Euroopan maat ovat sitoutuneet jättämään hakemuksen Münchenin yleissopimukseen liittymisestä viiden vuoden kuluessa.

Euroopan patenttijärjestelmän käyttäjät ovat suurelta osin tyytyväisiä Euroopan patenttivirusossa tehtävään työhön ja viraston myöntämän patenttisuojan arvoon. Käyttäjät odottavat kuitenkin kahta huomattavaa parannusta. Parannusta odotetaan ensinnäkin bioteknologian keksintöjen patentoitavuuteen, johon liittyvä epävarmuus on korjattava hyväksymällä nopeasti komission vuoden 1995 lopussa tekemä uusi direktiiviehdotus. Toiseksi parannusta odotetaan Euroopan patenttiviruson keräämien maksujen alentamisen ja eurooppalaisten patenttien kääntämisjärjestelmän mukauttamisen osalta. Molemmista aiheista keskustellaan parhaillaan Euroopan patenttivirusossa (maksujen osalta on jo olemassa sääntöjä).

Euroopan patenttijärjestelmän nykyinen rakenne, joka tekee Euroopan patenttivirusosta sopimuksenvaraisen ja siten yhteisöstä riippumattoman kansainvälisen elimen, ei näytä aiheuttavan mitään ongelmia käyttäjille. On syytä tietää, että Euroopan komissio on tarkkailijana Euroopan patenttijärjestön hallintoneuvostossa ja että se jo lähes kolme vuotta sitten teki päätöksen käyttää täysivaltaisesti sille tarjottuja mahdollisuuksia ilmaista kantansa molempien elinten yhteistä etua koskevilla asioissa.

Kysymys

- Oletteko sitä mieltä, että Euroopan patenttiviruson nykyinen rakenne, joka tekee siitä yhteisön toimielimistä riippumattoman elimen, ei aiheuta käyttäjille sellaisia ongelmia, jotka olisi ratkaistava muunlaisen, tiiviimmin yhteisön oikeuteen liitetyn oikeudellisen rakenteen avulla?

5.2 Eurooppalaisen patentin kustannusongelmat

5.2.1 *Maksut*

Euroopan patenttiviruson hallintoneuvosto arvioi vuonna 1996 komission tukemana, että tulot ja ylijäämien pysyvä taso huomioon ottaen olisi harkittava patenttien hinnan alentamista ja ilmoitettava siitä järjestelmän käyttäjille.

Hallintoneuvoston 6. joulukuuta 1996 tekemän päätöksen sisältö on selitetty jo edellä 3.5. kohdassa. Päätös oli merkittävä ja se osoitti, että Euroopan patenttijärjestö on ymmärtänyt käyttäjien esittämän arvostelun ja nykyisissä oloissa on pystynyt vastaamaan siihen myönteisesti. Hallintoneuvosto päätti samalla, että eurooppalaisen patentin hakijalta ei enää peritä nimeämismaksua hakemusta jätettäessä vaan se voidaan suorittaa kuusi kuukautta tutkimusselosteen julkaisemisen jälkeen.

Päätökset ovat käyttäjien toiveiden mukaisia. Jos oletetaan, että Euroopan patenttivarastolla on lähitulevaisuudessa tai myöhemmin tulevaisuudessa vielä käytettävissään tietty rahoitusmarginaali, voidaan pohtia, mitä maksuja olisi ensisijaisesti alennettava.

Toinen Euroopassa toistuvasti esille tuleva kysymys on, olisiko otettava käyttöön Yhdysvaltain mallin mukaan pk-yrityksille tarkoitettut erityismaksut, joita on alennettu esimerkiksi 50 prosenttia. Alennettuja maksuja voitaisiin myöntää pk-yritysten lisäksi yksityisille keksijöille ja yliopistoille, ja alennusprosentti koskisi kaikkia maksuja. Pienten ja keskisuurten yritysten määrittämiseen liittyvät ongelmat ratkaistiin 3. huhtikuuta 1996 annetulla komission suosituksella⁴¹. Suosituksella yhtenäistetään pk-yritysten, pienyritysten ja mikroyritysten määritelmät sekä yhteisön että kansallisella tasolla. On kuitenkin selvitettävä, voivatko kaikki pk-yritykset saada ilman eri toimenpiteitä oikeuden alennettuihin maksuihin. Alennettujen maksujen vaikutukset pk-yrityksiin on myös selvitettävä huolellisesti. Tällä hetkellä 41 prosenttia Euroopasta tulevista hakemuksista on pk-yritysten (alle 250 henkilöä) jättämiä, joten talousarvion ollessa tasapainossa 50 prosentin alennuksen myöntäminen pk-yrityksille olisi korvattava korottamalla maksuja yleisesti noin 22 prosenttia. Yhdysvaltain mallin mukaan (fraud on the office) saattaa olla tarpeen säätää, että petoksen paljastuessa patenttisuoja menetettäisiin.

Kysymyksiä

- Jos Euroopan patenttijärjestö voisi laatu- ja tehokkuusvaatimukset huomioon ottaen jatkaa pyrkimyksiään kustannusten hallintaan saamisesta ja alentaa lisää Euroopan patenttivaraston menettelymaksuja, mitä maksuja olisi ensisijaisesti alennettava?
- Oletteko sitä mieltä, että muita eurooppalaiseen patenttiin liittyviä maksunäkökohtia olisi muutettava ja/tai mukautettava? Onko mielestänne hyödyllistä tai tarpeen myöntää pk-yrityksille alennettuja maksuja Yhdysvaltain mallin mukaan (small entities fees)?

5.2.2 *Voimassaolomaksujen jakoperuste*

Münchenin yleissopimuksen mukaisesti käsittelykulujen summa ja sopimusvaltioiden Euroopan patenttijärjestölle maksamien eurooppalaisten patenttien voimassaolomaksujen prosentuaalinen osuus olisi määritettävä sellaiseksi, että niistä saatujen tulojen avulla voidaan turvata talousarvion tasapaino. Koska eurooppalaiset patentit kuuluvat niiden myöntämisen jälkeen kansallisen oikeuden soveltamisalaan, on määrätty, että Euroopan patenttivarasto perii vuosittaiset maksut sopimusvaltioiden maksamien voimassaolomaksujen muodossa. Vaikka yleissopimuksessa periaatteessa määrätään, että 75 prosenttia voimassaolomaksuista voidaan

⁴¹ EYVL N:o L 107, 30.4.1996

maksaa Euroopan patenttijärjestölle, osuus vähennettiin 50 prosenttiin hallituneuvoston päätöksellä vuonna 1984.

Tehtyjen arvioiden mukaan tällainen jakoperuste johtaa siihen, että Euroopan patenttijärjestelmän perustamista edeltäneeseen tilanteeseen verrattuna kansallisten järjestelmien kokonaistulot pysyvät keskimäärin muuttumattomina, vaikka niiden toiminta vähenee keskimäärin enintään puoleen.

Asianomaiset toimijat ovat useaan otteeseen ilmoittaneet vastustavansa Euroopan patenttiovirastolle suoritettavien voimassaolomaksujen tuotoksen prosentuaalisen osuuden alentamista vielä lisää ja ovat kannattaneet sitä, että järjestön tuloylijäämät käytettäisiin kokonaisuudessaan järjestön menoihin, jotta menettelymaksuja voitaisiin alentaa.

Voimassaolomaksujen tuoton käyttötarkoitus vaihtelee suuresti eri sopimusvaltioissa. Joissakin valtioissa vuosittain perittäviä eurooppalaisten patenttien voimassaolomaksuja ei ohjata patenttitoimiston toimintaan liittyviin toimiin tai innovaation edistämistoimiin, vaan suoraan valtion yleiseen talousarvioon. Jotkut arvostelijat ovat puhuneet jopa "innovaatioverosta", koska voimassaolomaksujen tuottoa ei ole ohjattu innovaatioon liittyviin toimiin. Näissä oloissa olisi pohdittava, mikä olisi oltava vuosittaisten maksujen tuoton lopullinen käyttötarkoitus ja miten niitä olisi käytettävä.

On painotettava, että eurooppalaisen patentin kokonaiskustannuksiin vaikuttavat myös eri valtioissa toteutettavat eurooppalaisten patenttien laillistamismenettelyt sekä niihin liittyvät maksut. Pelkästään jo julkaisukustannukset eri valtioissa nousevat 4 762 Saksan markkaan.

Kysymyksiä

- Eurooppalaisten patenttien voimassaolomaksujen jakoperuste:
 - oletteko sitä mieltä, että kansalliset patenttijärjestelmät olisi aiheellista rahoittaa osittain eurooppalaisten patenttien voimassaolomaksuilla?
 - vastauksen ollessa myönteinen: olisiko kansallisten järjestelmien tarpeiden ja rahoitusvarojen jakamisen välille luotava automaattisen yhteyden sijasta tavoitteellinen yhteys, jotta voidaan turvata avoimuus varojen jakamisessa?
 - mitkä ovat mielestänne ne innovaatioon liittyvät ja kansallisella tasolla suoritettavat tehtävät, jotka olisi oikeutettua rahoittaa tällaisella jakoperusteella?
 - onko järjestelmällä kielteisiä vaikutuksia innovaatioiden edistämiseen, kun suuri osa varoista ohjataan suoraan valtion yleiseen talousarvioon eikä innovaatioon suoraan liittyviin tehtäviin?

5.2.3 *Käännökset*

Yksi suurimmista patentoinnin kokonaiskustannuksiin vaikuttavista menoeristä on eurooppalaisten patenttien suuret kääntämis/laillistamiskustannukset. Tehtyjen arvioiden mukaan jo yksin Euroopan teollisuudessa käytetään vuosittain noin 430 miljoonaa Saksan markkaa kyseiseen menoeraan. Kahdeksassa useimmin nimetyssä jäsenvaltiossa myönnettyjen tavanomaisten eurooppalaisten patenttien pelkät kääntämis/laillistamiskustannukset voivat olla

jopa yli 20 000 Saksan markkaa. Euroopan patenttioviraston hallintoneuvosto on tietoinen tästä ongelmasta ja se onkin pohtinut useita ratkaisuja, joiden sisältö on esitetty edellä 3.3 kohdassa.

Kysymys

- Oletteko sitä mieltä, että Euroopan patenttivirastossa kääntämiskustannusten vähentämiseksi kehitelty kokonaisratkaisu on hyödyllinen ja tehokas? Jos ette, niin miksi? Voisiko mielestänne löytyä muita järkeviä ratkaisuja, kun otetaan huomioon, että jäsenvaltioiden on hyväksyttävä esitetyt ratkaisut yksimielisesti tai hyvin suurella enemmistöllä, jotta ne voitaisiin toteuttaa ja jotta ne voisivat toimia tehokkaasti?